

A SCRIPT FOGALMA ÉS GYAKORLATI ALKALMAZHATÓSÁGA

THE CONCEPT OF SCRIPT AND ITS APPLICATION IN PRACTICE

SÁROSI-BLÁGA ÁGNES

Rural Studies Cluster

ruralstudiescluster@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.59357/ProSciRural.2023.2.11>

Összefoglalás

Az összeállítás olyan szakmai anyagokat ismertet, amelyek felhívják a figyelmet arra, hogy a script fogalma és elmélete alkalmazható az egyének és csoportok különböző témákhoz való viszonyulásmódjainak elemzésekor. A bemutatott anyagok szemléltetik, hogy a scriptek olyan eljárások, forgatókönyvek amelyeket az emberek előre meghatározott helyzetekben alkalmaznak, és ezek az eljárások szituációfüggők.

Ennek a megközelítésnek a vidékfejlesztési szempontú alkalmazása még nem elterjedt - inkább a nemi szerepek és szexuális viselkedés területén alkalmazzák gyakrabban - de vannak már olyan vidékszociológiai elemzések, amelyek bemutatják, hogy a scriptek hogyan befolyásolhatják a fejlesztési kísérleteket és a már létező gyakorlatokat. A kapcsolódó szakirodalomban megismerhető példák, módszertani szempontok a székelyföldi térség esetében, több társadalmi probléma és csoport kapcsán is értelmezhetők, alkalmazhatók.

Kulcsszavak: script, emberi viselkedés, egyéni és csoportos identitás, attitűd elemzés

A script fogalma, elmélete és alkalmazhatósága

A script fogalma és elmélete Erwin Goffman (1959) munkásságára vezethető vissza, aki arra hívta fel a figyelmet, hogy interakciós helyzetekben gyakran és szívesen alkalmazunk készenlétben tartott, az adott helyzethez illesztett eljárásokat. Goffman (1959) hangsúlyozza, hogy az egyének a társas interakciókban – gyakran nem tudatosan - szerepeket játszanak, ezért az identitásra úgy kell tekinteni,

mint az interakciók során játszott szerepek összességére. Ezt a megközelítést székegyföldi vonatkozásban az elitek roma lakossághoz való viszonyulásának elemzése során alkalmaztuk (Biró – Sárosi-Blága, 2017; Biró – Sárosi-Blága, 2021). A hivatkozott munkákban azt a módszertani következtetést fogalmaztuk meg, hogy a roma lakosságra irányuló viszonyulások vizsgálatában elsősorban nem az explicit módon megjelenő előítéletekre és sztereotípiákra kell összpontosítani, hanem arra, hogy a roma lakossággal való kapcsolat konkrét helyzeteiben, illetve az ezekre a helyzetekre irányuló narratívákban milyen tartalommal, hogyan termelődik a roma népességhez való viszonyulás. Bibi van den Berg (2008) a témával kapcsolatos elemzésében kiemeli, hogy a scriptek elvont társadalmi entitások, amelyek a megosztott kulturális jelentések mentén alakulnak ki, szituációfüggők, következésképpen a mindennapi tevékenység keretében ragadhatjuk meg azokat.

A script fogalmát a legtöbb kutatás elsősorban a nemi szerepek és szexuális viselkedés területén használja (lásd például Gagnon – Simon, 1973). Ezek a vizsgálatok rámutatnak arra, hogy az emberi viselkedés tipikus helyzetekben előre meghatározott sorrendet követ, és ennek következtében a társadalmi szereplők számára az előre jelezhetőség rendkívül fontos. A script elmélet szerint a kihívást jelentő helyzetek kezelésében a scriptek hasznos problémakezelő eszközként alkalmazhatók, és az egyéni vagy a csoportos identitás alakításában is fontos szerepük van.

A vidékszociológiai tárgyú elemzések (Silvasti, 2003a; Silvasti, 2003b; Vanclay – Enticott, 2011) a scriptek elemzésének olyan modelljét kínálják, amelyek szemléleti és módszertani vonatkozásban egyaránt hasznosíthatónak mutatkoztak számunkra. Ezek a tanulmányok az agrártematika kapcsán jelzik azt, hogy a scriptek milyen strukturáló szereppel rendelkeznek, és ennek révén miként tudják befolyásolni azokat a fejlesztési kísérleteket, amelyek a már létező gyakorlatok felülírására irányulnak.

A scriptekkel kapcsolatos térségi szakmai tudásszerzést támogató anyagok

Vanclay, F. - Enticott, G. (2011): The Role and Functioning of Cultural Scripts in Farming and Agriculture. *Sociologia Ruralis* 51(3): 256–271. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2011.00537.x>

A Vanclay – Enticott szerzőpáros tanulmányukkal támogatjuk a script elmélet fokozottabb alkalmazását a vidéki társadalomkutatásban, és azt javasolják, hogy ez elősegíti a gazdálkodók és más vidéki lakosok társadalmi életének megértését. A

scriptet (forgatókönyvet) kulturálisan megosztott kifejezésként, történetként vagy közös érvelésként, illetve az események várható lefolyásaként határozzák meg, amelyet egy adott, társadalmilag meghatározott kontextusban megfelelőnek vagy elvárhatónak tartanak, és amely egy adott kérdés vagy cselekvési mód indoklását vagy igazolását adja. A scriptek négy típusát azonosították be: (1) egy társadalmilag észlelt rutin vagy egy esemény várható kimenetele, (2) divatos szóhasználat, metafora, allegória, (3) rövid történet, narratíva vagy példabeszéd, (4) széles körben elfogadott közös érvelés. Kiemelik azt a fontos tény, hogy a scriptek mindig tartalmazznak normatív komponenst, a scriptek használata nagyon fontos aspektusa az identitás-termelésnek egyéni és csoportszinten egyaránt, a scriptek használata támogatja a csoport értékeinek megfogalmazását, erősíti a csoporttagok közti szolidaritást. Ugyanakkor hangsúlyozzák a konkrét szituációk fontosságát a scriptek használatában (Vanclay – Enticott, 2011: 260, 267).

Goddard, C. - Wierzbicka, A. (2004): Cultural Scripts: What Are They and What Are They Good For? *Intercultural Pragmatics* 1–2: 153–166.

<https://doi.org/10.1515/iprg.2004.1.2.153>

Goddard és Wierzbicka (2004) tanulmánya a kulturális scriptek kapcsán a különböző csoportok normáinak és gyakorlatainak leírásával és elemzésével foglalkozik. A szerzők mellett érvelnek, hogy a beszédtechnikák és az interakciós normák kultúra-specifikusak még egy olyan globálisan használt nyelv esetében is, mint az angol.

Meng, H. (2008): Social Script Theory and Cross-Cultural Communication. *Intercultural Communication Studies* 17(1): 132–138.

<https://www-s3-live.kent.edu/s3fs-root/s3fs-public/file/14-Hongdang-Meng.pdf>

Amerikai és kínai szituációs sémák összehasonlítására alapoz Meng (2008) tanulmánya. A társadalmi scriptek mindennapi szituációkban (például étkezés egy étteremben, ajándékozás, telefonbeszélgetés) betöltött szerepét vizsgálja, és amellett érvel, hogy a mindennapi kommunikációs és interakciós helyzetekben az emberek diskurzusaikban „internalizált szituációs fogalmakat”, vagyis olyan scripteket használnak, amelyek kultúra-specifikusak.

Aguiar, Fernando, Cerrillo, José A., Serrano-del-Rosal, Rafael. 2013. Dying with Meaning: Social Identity and Cultural Scripts for a Good Death in Spain. *Advances in Applied Sociology* 3(2): 124–130.

<https://doi.org/10.4236/aasoci.2013.32016>

Aguiar, Cerrilo és Serrano-del-Rosal (2013) hat fókuszcsoponton keresztül vizsgálják meg a társadalmi szereplők által felhozott különböző érveket, amelyekkel támogatják vagy elutasítják a halálozási jog megválasztásához való jogot, beleértve a palliatív nyugtatást, az eutanáziát és még az asszisztált öngyilkosságot is. Ez a kvalitatív technika lehetővé teszi számukra, hogy megállapítsák, milyen súlya van a halállal való megbirkózás hagyományos, modern és neomodern modelljeinek a tanulmányban szereplő spanyol alanyok diskurzusaiban, hogyan tükröződnek ezek a modellek a konkrét kulturális scriptekben, és hogy a jó halálra vonatkozó scriptek milyen mértékben az identitás reflexív projektjének termékei.

Sallaz, J. J. (2016): Can We Scale Up Goffman? From Vegas to the World Stage. *UNLV Gaming Research & Review Journal* 20(1): 79–86.
<https://digitalscholarship.unlv.edu/grrj/vol20/iss1/5>

Sallaz (2016) mellett érvel, hogy Goffman személyközi interakciókkal kapcsolatos elmélete alkalmazható a globalizációs folyamatok elemzésére. Meglátásának bizonyítására a szerző mikro és makró megközelítéseket is tárgyal, és hangsúlyozza a globális és a lokális scriptek egyidejű fontosságát.

További szakirodalmi anyagok a scriptek alkalmazhatósága témakörben

Berg, Bibi van den. (2008): Self, Script, and Situation: Identity in a World of ITCs. In: Fischer-Hübner S., Duquenoy P., Zuccato A., Martucci L.(eds.), *The Future of Identity in the Information Society*. Boston: Springer. 63–76.

https://doi.org/10.1007/978-0-387-79026-8_5

Gagnon, J. H. - Simon, W. (1973): *Sexual Conduct: The Social Sciences of Human Sexuality*. London: Hutchinson.

<https://doi.org/10.4324/9781315129242>

Goffman, E. (1959): *The Presentation of Self in Everyday Life*. Harmondsworth: Penguin.

https://monoskop.org/images/1/19/Goffman_Erving_The_Presentation_of_Self_in_Everyday_Life.pdf

Silvasti, T (2003a): Bending Borders of Gendered Labour Division on Farms: The Case of Finland. *Sociologia Ruralis* 43(2): 154–166.

<https://doi.org/10.1111/1467-9523.00236>

Silvasti, T (2003b): The Cultural Model of “The Good Farmer” and the Environmental Question in Finland. *Agriculture and Human Values* 20(2): 143–150.

<https://doi.org/10.1023/A:1024021811419>

Kapcsolódó térségi kutatások

Biró, A. Z. - Sárosi-Blága, Á. (2021): Scripts in Rural Élites’ Attitude as Narrative Barriers in the Hungarian–Roma Interethnic Relations in Szeklerland (Romania). *ACTA UNIVERSITATIS SAPIENTIAE SOCIAL ANALYSIS* 11: 1 pp. 116-131., 16 p.

<https://doi.org/10.2478/aussoc-2021-0007>

Biró, A. Z. - Sárosi-Blága, Á. (2021): Scriptek szerepe a rurális elitek roma népességhez való viszonyulásában. In: Biró, A Zoltán; Jakab, Judit (szerk.) *Tegnap és ma. Romakutatás a székelyföldi térségben*. Csíkszereda, Románia: Státus Kiadó, pp. 126-140., 15 p.

<https://kamintezet.ro/wp-content/uploads/2021/05/Roma17-ny-126-140.pdf>

Abstract

The collection presents professional materials that draw attention to the applicability of the concept and theory of script to the analysis of the attitudes of individuals and social groups towards different issues. The materials presented illustrate that scripts are procedures, scenarios that people use in predetermined situations, and that these procedures are situation-dependent.

The application of this approach from a rural development perspective is not yet widespread - it is more commonly used in the field of gender roles and sexual behaviour - but there are already rural sociological analyses that show how scripts can influence development experiments and existing practices. The examples and methodological considerations that can be found in the related literature can be interpreted and applied to the case of the Szeklerland, in relation to a range of social problems and groups.

Keywords: script, human behaviour, individual and group identity, attitude analysis